

Een grensoverstijgende omgeving in beeld brengen: GEZOND&WEL Wijzer

Josien Engel¹ & Ilya Zitter²

¹Lectoraat Beroepsonderwijs
& Master Innovatie in Zorg en Welzijn
& Bachelor Verpleegkunde

²Lectoraat Beroepsonderwijs
& Teaching and Learning Network HU
Versie 20-06-2023

Inleiding

De Hogeschool Utrecht (HU) is volop betrokken bij complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals de sterke toename van gezondheidsverschillen die een persoonsgerichte benadering en een collectieve aanpak in de wijk noodzakelijk maakt. Om integrale wijkgerichte preventie mogelijk te maken, is het nodig dat zorg en welzijn nader tot elkaar komen (SPRONG-groep PREVENT, 2021).

Rond boven geschetste complexe vraagstukken wordt in uiteenlopende omgevingen samen geleerd, gewerkt, geïnnoveerd en onderzoek verricht. Het programma HU GEZOND&WEL, dat is gepositioneerd bij het HU expertisegebied Samen Gezond (één van de vier expertisegebieden, naast Samen Digitaal, Samen Lerend en Samen Duurzaam), is zo'n omgeving waarmee de interprofessionele samenwerking van zorg en welzijn op gang wordt gebracht in samenwerking met regionale werkpartners. HU GEZOND&WEL Wijzer is ingebed in deze omgeving. Hier worden wijkscans gemaakt door in gesprek te gaan met bewoners, bijvoorbeeld een community met ouderen, burgers met een migratieachtergrond of jonge ouders. Zo ontstaan beelden van hun vragen, wensen en behoeften om gezond en gelukkig te kunnen leven in hun eigen omgeving. Afhankelijk van de behoeften komen er vervolgvacatures uit voort, zoals bijvoorbeeld gezondheidsvoorlichting, het organiseren van een gezondheidsmarkt, bewoners in verbinding brengen met professionals in de wijk, bijdragen aan bestaande initiatieven en activiteiten in de wijk, of advies over bevordering van gezondheid in de wijk. Activiteiten zijn gericht op (collectieve) preventie, met een continue uitwisseling van inzichten vanuit de verschillende disciplines in zorg en welzijn (HU GEZOND&WEL, 2022).

GEZOND&WEL Wijzer is ook een zogeheten 'fieldlab' in de SPRONG-groep PREVENT een onderzoeksgroep van tien lectoraten van Hogeschool Utrecht (HU) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA).

Met een SPRONG-subsidie versterkt PREVENT de komende acht jaar de huidige kennisinfrastructuur voor interprofessionele samenwerking op het gebied van preventie in de wijk (SPRONG-groep PREVENT, 2021). Om meer zicht te krijgen op de fieldlabs die deel uitmaken van PREVENT, worden de fieldlabs met behulp van een model door betrokkenen vanuit de fieldlabs zelf in beeld gebracht. In dit kennisproduct is het startbeeld van GEZOND&WEL Wijzer te vinden.

Theoretisch kader¹

Voor het aanpakken van de complexe maatschappelijke vraagstukken worden grensoverstijgende vormen van samenwerken gezocht. Het gaat om samenwerkingsvormen die voorbijgaan aan de bestaande grenzen van huidige afdelingen, instellingen en organisaties. Er komen uiteenlopende gremia, groeperingen, partijen en organisaties bij elkaar: publiek en privaat; mkb, grootbedrijf, onderwijs, onderzoek en werkveld, professionals (in opleiding) en inwoners. De potentiële meerwaarde van dergelijke grensoverstijgende samenwerkingsvormen kunnen de volgende zijn:

- Concreet handelen in abstracte opgaven;
- Ruimte voor leren omgaan met wicked problems;
- Leren in werkelijkheid;
- Leren zowel op de kortere termijn (persoonsontwikkeling, leren binnen initiatieven en projecten), als op de langere termijn (over personen, initiatieven en projecten heen);
- Systeem, inclusief burgers, dat mee verandert.

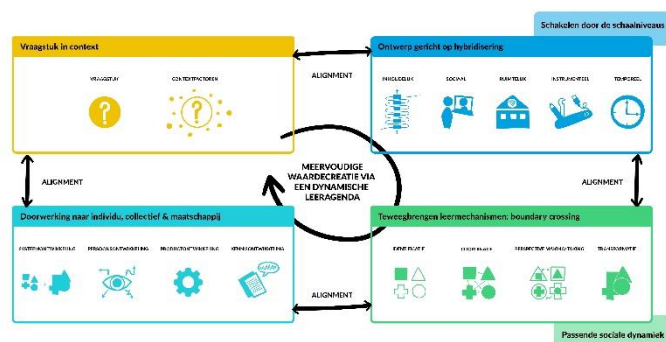
Het streven is naar meervoudige waardecreatie, naar meerwaarde voor verschillende betrokkenen, met uiteenlopende achtergronden, agenda's en belangen. Hierbij kan worden opgemerkt dat lineaire, volgordelijke waardecreatie in verschillende silo's (te) lang duurt en dat dicht bij elkaar brengen en daardoor versnellen wenselijk is.

De vier kenniscentra van de HU (Gezond & Duurzaam Leven, Digital Business & Media, Leren en Innoveren en Sociale Innovatie) hebben de handen ineengeslagen om het conceptuele speelveld te verkennen en een gezamenlijk conceptueel model te ontwikkelen om grensoverstijgende omgevingen beter te kunnen duiden. Dit model is gehanteerd om een beter beeld te krijgen op HU GEZOND&WEL Wijzer als fieldlab in de SPRONG-groep PREVENT.

¹ Voor schrijven van theoretische kader is gebruik gemaakt van teksten uit *Werkgroep gezamenlijke Kenniscentra HU: Gezond & Duurzaam Leven, Sociale Innovatie, Leren en Innoveren, Digital Business & Media* (2022)

Het model heeft de CIMO-logica (Denyer et al., 2008; Van Aken & Andriessen, 2011) als basis, zie Figuur 1: Voor dit vraagstuk-in-context is het nuttig om deze interventie toe te passen, die door deze mechanismen de volgende uitkomsten (outcomes) zal genereren. De CIMO-logica is een variant op de Impact benadering ('Theory of Change') zoals die bijvoorbeeld bij NWO wordt gehanteerd².

Figuur 1. Model grensoverstijgende omgevingen

Het model voor grensoverstijgende omgevingen bestaat uit de volgende onderdelen die kunnen helpen om meer beeld te krijgen van de betreffende omgeving.

Meervoudige waardecreatie via een dynamische leeragenda	Het gaat hier over concreet handelen bij 'wicked problems': aan welk specifiek, gezamenlijk vraagstuk kan samen worden geleerd, gewerkt, geïnnoveerd en onderzoek verricht.
Vraagstuk in context (vraagstuk in de 'tussenruimte')	Inzicht in welke partijen betrokken zijn, welk vraagstuk iedere betrokken partij heeft en welk belang. Net als welke contextfactoren er zijn die het gezamenlijke vraagstuk (en de samenwerking) beïnvloeden.
Ontwerpen richting hybridisering <i>Op meerdere schaalniveaus</i>	Het beoogde ontwerp (interventie) is niet alleen geschikt voor één betrokken partij, het werkt voor alle betrokken partijen tegelijk. Dat bedoelen we met ontwerpen richting hybridisering: letterlijk het zoeken naar gemengde, gezamenlijke oplossingen.
Tewegbrengen mechanismen: boundary crossing <i>Met passende sociale dynamiek</i>	Om optimaal samen te gaan werken en leren aan een specifiek vraagstuk is het nodig om te gaan boundary crossen in een fieldlab. Er zijn vier vormen van boundary crossing: identificatie, coördinatie, perspective making/taking, transformatie.
Doorwerking naar individu, collectief & maatschappij	<ul style="list-style-type: none"> – Beoogde systeemontwikkeling – Beoogde persoonsontwikkeling – Beoogde productontwikkeling – Beoogde kennisontwikkeling

Onderzoeksvraag

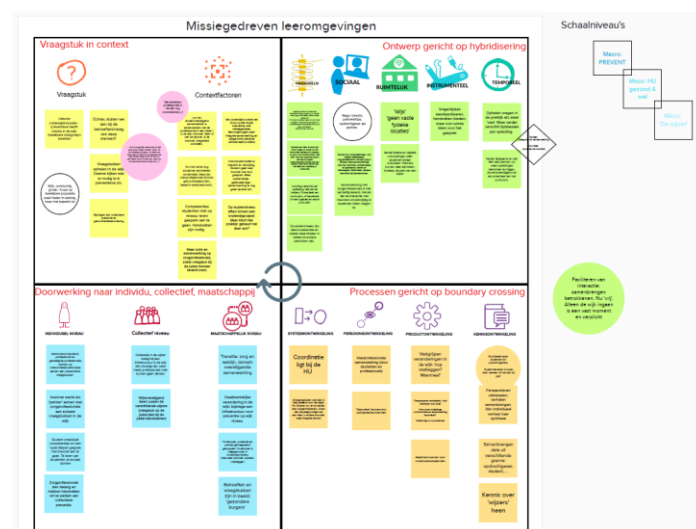
Hoe ziet het fieldlab HU GEZOND&WEL Wijzer eruit door de lens van het model voor grensoverstijgende omgevingen?

Methode

Voor het in beeld brengen van HU GEZOND&WEL Wijzer met het model grensoverstijgende leeromgevingen als lens, is een casestudie uitgevoerd, waarbij HU GEZOND&WEL Wijzer als een 'unieke case' (Yin, 2014) kan worden beschouwd. De volgende data zijn verzameld en geanalyseerd.

Als basis is de systematische beschrijving van het ontwerp van de leeronderzoekomgeving gebruikt (initieel beeld en ontwerp) (d.d. 16-11-2021), en de systematische beschrijving van de evaluatie van de leeronderzoeksomgeving (verdere ontwikkeling, tevredenheid betrokkenen, opbrengsten en vervolgstappen; d.d. 28-03-2023). Beiden maken onderdeel uit van het praktijkgerichte, ontwerpgerichte onderzoek naar de leeronderzoekomgevingen van HU GEZOND&WEL. Daarnaast is een online sessie uitgevoerd met direct betrokkenen (met name onderzoekers) waarbij het model is gebruikt om HU GEZOND&WEL Wijzer in beeld te brengen, met begeleiding van een onderzoeker en aan de hand van het model als online 'canvas' (in Mural, een digitale, visuele samenwerkingstool), zie Figuur 2. De betrokkenen hebben vooraf zelf al met het model de eigen omgeving in beeld kunnen brengen. Hiervoor is door de onderzoekers een handreiking geschreven.

Figuur 2. Model in vorm van online 'canvas' (illustratief, om beeld te geven).

Vervolgens is er een fysieke sessie uitgevoerd met direct betrokkenen waarbij het model in fysieke vorm is gebruikt om GEZOND&WEL Wijzer verder in beeld te brengen, met begeleiding van twee onderzoekers, zie Figuur 3. De data zijn geanalyseerd met behulp van

² Zie <https://www.nwo.nl/impact-plan-benadering>

het model en op basis hiervan worden aanbevelingen gedaan voor verdere ontwikkeling van HU GEZOND&WEL Wijzer.

Figuur 3. Model in fysieke vorm

Resultaten

HU GEZOND&WEL Wijzer is doorontwikkeld op initiatief van o.a. het Instituut Paramedische Studies in samenwerking met het Lectoraat innovatie in de preventieve zorg en is deels geïnspireerd op de eerdere 'preventieve gezondheidschecks'. Deze waren oorspronkelijk ontstaan vanuit een eenmalige vraag van de gemeente Utrecht om 'health checks' uit te voeren wat niet was ingebed in de opleidingen. Ook was HU GEZOND&WEL Wijzer bij de start nog niet zozeer gericht op een bredere benadering van gezondheid en was er nog geen focus op interprofessioneel leren, werken en onderzoeken op het snijvlak van gezondheid én welzijn. HU GEZOND&WEL Wijzer is inmiddels wel op snijvlak gezondheid en welzijn gaan acteren en is ingebed in HU GEZOND&WEL.

HU Gezond&Wel Wijzer streeft ernaar om op wijkniveau steviger bij te dragen aan preventie door vroegtijdig vraagstukken die leven onder (groepen) bewoners in beeld te brengen. Dit door op individueel niveau bewoners te ondersteunen in vergroten van gezondheidsvaardigheden en eigen regie en daarmee kwetsbaarheid voorkomen/beperken. Daarnaast worden activiteiten op collectief niveau georganiseerd door bijvoorbeeld aan te sluiten bij bestaande initiatieven zoals gezondheidsdagen georganiseerd door de gemeente Utrecht. Studenten maken een wijkscan van ervaren welzijn en gezondheid door Utrechtse inwoners en ontwikkelen vervolgens een passende activiteit.

Vraagstuk in context

In de fysieke sessie is met aanwezige deelnemers gezocht naar een vraagstuk in context; het vraagstuk dat speelt in de ruimte tussen verschillen betrokken partijen, organisaties en gremia, het vraagstuk in de

'tussenruimte'. Dit vraagstuk kan als startpunt en driver voor verdere ontwikkelingen worden benut. Allereerst is het vraagstuk in de context vanuit verschillende perspectieven (burger, professionals, docent, student, enz.) in beeld gebracht, waaruit het volgende gedragen en gezamenlijke vraagstuk naar voren kwam: *er zijn zoekende partijen, waaronder studenten die niet direct de meerwaarde zien van deelname aan HU GEZOND&WEL Wijzer.*

Ontwerpperspectieven

De volgende aspecten zijn door de deelnemers geïdentificeerd als mogelijke aangrijpingspunten om te gaan ontwerpen richting hybridisering ofwel richting mogelijke gemengde en gezamenlijke oplossingen.

Inhoudelijk: uit de evaluatie van HU GEZOND&WEL Wijzer blijkt dat vraagstukken zich midden in de maatschappij bevinden. Dat studenten direct contact hebben met burgers en bijvoorbeeld gezondheidsadviseurs van de gemeente Utrecht. Studenten komen 'in de context van de burger' en zo in aanraking met personen met verschillende (etnische) achtergronden. De precieze opdracht is voor studenten vaag. Uit de fysieke sessie komt naar voren dat beter verwachtingsmanagement bij studenten en docenten nodig is, door doel, relevantie, en toegevoegde waarde van HU GEZOND&WEL Wijzer duidelijker te communiceren, afbakenen en te concretiseren, zodat weloverwogen keuzes kunnen worden gemaakt voor een specifieke opdracht bij een specifieke deelpraktijk en opdrachten inhoudelijk kunnen aansluiten bij de lokale context.

Sociaal: uit de evaluatie komt naar voren dat diverse betrokken van elkaar leren. De uitdaging zit in het activeren van studenten om daadwerkelijk vanuit een interprofessionele blik te handelen. De docent speelt nu met name een rol in het vermengen van leefwerelden, waarbij het een uitdaging is om het welzijnsperspectief stevig mee te nemen, omdat studenten van Social Work vaak (nog) niet vertegenwoordigd zijn in de samenstelling van de groepen. Uit de fysieke sessie blijkt dat hier ontwerpruimte zit door de partner (van de deelpraktijk) en afgevaardigde(n) van de doelgroep meerdere keren op actieve wijze betrokken te laten zijn bij het studententeam tijdens uitvoer van een Wijzer.

Ruimtelijk: HU GEZOND&WEL Wijzer heeft geen 'vaste fysieke locatie'. Het zou wenselijk zijn om te kijken of studenten en partner elkaar op een fysieke plek kunnen ontmoeten in de lokale omgeving om de interprofessionele samenwerking te faciliteren en laagdrempelige interactie/gesprekken mogelijk te maken.

Instrumenteel: uit de evaluatie van de leeronderzoeksomgeving blijkt dat er een projectbrief is ontwikkeld om meer helderheid te geven over de

opdrachtschrijving aan studenten en partner. De verwachting is dat dit zal bijdragen aan de interprofessionele 'on boarding'. Uit de fysieke sessie komt naar voren dat het belangrijk is om op verschillende momenten aandacht te besteden aan de interprofessionele on boarding met een meer vaststaande aanpak en werkwijze (bijvoorbeeld op basis van een toolkit) om de interprofessionele interactie en op termijn samenwerking te bevorderen.

Temporeel: een Wijzer beslaat ongeveer 10 weken. Hierin wordt flexibiliteit van studenten en opleidingen verwacht om in de opdrachtuitvoering goed aan te kunnen sluiten bij de lokale behoefte van de partner en inwoners. Gegeven eerdergenoemd verwachtingsmanagement en vraagstuk rondom het bevorderen van interprofessionele samenwerking, komt uit de fysieke sessie met betrokkenen naar voren dat het belangrijk is dat bij de start en beginfase van een Wijzer studenten, professionals en burgers bij elkaar komen om relatieopbouw en vertrouwen te bevorderen voor de samenwerking.

Boundary crossing

Bovenstaande acties vanuit de verschillende ontwerpperspectieven hebben als doel om het grensoverstijgend leren en samenwerken – en daarmee interprofessionele samenwerking – te bevorderen. Interprofessionele samenwerking kan worden beschouwd vanuit het theoretische perspectief 'boundary crossing' (Akkerman & Bakker, 2011) waarin vier aspecten worden onderscheiden: identificatie, coördinatie, perspective making/taking en transformatie.

Identificatie houdt o.a. in dat in beeld is welke partijen betrokken zijn bij het gezamenlijke vraagstuk en dat ieders unieke meerwaarde wordt (h)erkend. In het geval van HU GEZOND&WEL Wijzer zou zichtbaar gedrag zijn dat studenten vanuit hun eigen (toekomstig) professie de relatie kunnen leggen met het betreffende, lokale vraagstuk en zicht hebben waar studenten van andere professies/opleidingen nodig zijn om in gezamenlijkheid aan het vraagstuk te werken en leren.

Bij coördinatie worden manieren en middelen ingezet om (interprofessionele) samenwerking te stimuleren of vergemakkelijken. Bij GEZOND&WEL Wijzer zou dit zichtbaar kunnen worden doordat studenten zelf interprofessionele groepjes maken en actief contact zoeken met praktijkpartner en doelgroep zelf.

Perspective making/taking kan zichtbaar worden doordat men open staat voor andere perspectieven. Inleven in andere perspectieven, maar ook acties ondernemen om anderen te begrijpen en samen te leren. In HU GEZOND&WEL Wijzer wordt dit expliciet gestimuleerd middels o.a. het buurtbeeldspel, waar iedere student vanuit het eigen perspectief een verhaal

dat samenhangt met het vraagstuk inbrengt en in onderlinge uitwisseling komt tot nieuwe inzichten. Daarbij leren studenten ook elkaars taal beter begrijpen en gedurende wijzeractiviteiten naar elkaars expertise verwijzen.

Transformatie, bijvoorbeeld in de vorm van een nieuwe innovatieve tussenpraktijk of gedeelde visie. In HU GEZOND&WEL Wijzer kunnen studenten een integraal perspectief op complexe vraagstukken verwoorden die in het teken staan van gezondheidsbevordering.

Doorwerking

Doorwerking vindt plaats op systeem, kennis, persoon en productniveau. Hieronder zijn vanuit de evaluatie van de leeronderzoeksomgeving HU GEZOND&WEL Wijzer de belangrijkste opbrengsten weergegeven en de doorwerking die (nog) wordt nagestreefd.

Het streven is om op wijkniveau steviger bij te dragen aan preventie, door vroegtijdig herkennen van risicofactoren/vraagstukken in de wijken (*systeemontwikkeling*). De betrokken werkpraktijken zijn de partners in de wijk. Zij participeren vanuit hun maatschappelijke rol; Zo heeft de bibliotheek in Nieuwegein bijvoorbeeld een gezondheidsplein en organiseren zij 'communities' (bijv. voor jonge ouders) en heeft gemeente Utrecht bijvoorbeeld gezondheidsdagen bij kwetsbare doelgroepen in buurthuizen (*systeemontwikkeling*). Door aan te sluiten bij bestaande initiatieven verbetert ook de samenwerking tussen het onderwijs en de (toekomstige) beroepspraktijk. Allerlei betrokkenen wisselen hier kennis en ervaring uit (*persoonsontwikkeling*), een uitdaging zit in het 'vasthouden en verspreiden' van deze opgedane kennis door perspectief uitwisseling (*kennisontwikkeling*).

Persoonsontwikkeling wordt nagestreefd op het niveau van individuele burgers door een bijdrage leveren aan het vergroten van gezondheidsvaardigheden en de eigen regie van burgers. Er wordt ook persoonsontwikkeling van andere betrokkenen nagestreefd. Zo doen studenten competenties op om in gesprek te gaan met inwoners die bijvoorbeeld laaggeletterd zijn. Ook zien zij hoe zorg en welzijn in de daadwerkelijke praktijk samen komen en waar samenwerking met andere professionals een meerwaarde is in de benadering van (kwetsbare) inwoners. Docenten bouwen een netwerk op in de regio en leren van docenten van andere opleidingen door het principe van co-teaching. Professionals krijgen beter zicht op wat speelt in de wijk en voor partners zoals de gemeente Utrecht bieden bevindingen zich op accenten voor beleidsontwikkeling.

Het potentieel van de ervaring in de buitenwereld, met diverse burgers, te benutten om de kennis/vaardigheden/attitudes van interprofessionele preventie t.b.v. gezondheid te bevorderen en daarmee aan te sluiten bij de visie van de zorgprofessional van de toekomst, nl. meer interprofessioneel, preventief, wijkgericht, werken in de samenleving (buiten de klinische praktijk). Daarbij wordt ook beoogd om het onderzoekend vermogen van de toekomstige professionals te versterken. En is er expliciet aandacht voor communicatie en aansluiten bij diverse culturele achtergronden (*persoonsontwikkeling*).

HU GEZOND&WEL Wijzer heeft ook als doel om data/inzichten te verzamelen waarmee zicht kan komen op vraagstukken rondom gezondheid en welzijn en waarmee interventies kunnen worden bedacht, ontworpen en gemonitord/geëvalueerd die bijdragen aan een gezondere leefomgeving op wijkniveau en meer eigen regie op gezondheid(sbevordering) (*kennisontwikkeling en productontwikkeling*)

Conclusie en vervolg

HU GEZOND&WEL wijzer heeft vele ontwikkelingen gemaakt in ontwerp en uitvoering. Er is een goede samenwerkingsrelatie tussen de Hogeschool Utrecht en de praktijkpartners. In afstemming worden stappen gezet om de vraagarticulatie uit de praktijk te bevorderen, studentbetrokkenheid te verhogen en interprofessionele samenwerking te bevorderen. Zo is er bijvoorbeeld een nauwe samenwerking tussen gemeente Utrecht, vrijwilligersorganisaties, bewoners en HU op diverse plekken in de regio Utrecht. Echter een uitdaging zit in de continuïteit van studenten en meer interprofessionele samenstelling van de studentengroepen. Net als het laten landen van studenten (on boarding) en dit te zien als gezamenlijke opgave van zowel praktijkpartner als opleidingen.

Een aantal aanbevelingen zijn te formuleren: Breng het vraagstuk goed in beeld: wat zijn vraagstukken waar betrokken elkaar vinden in termen van urgentie, relevantie, belangen? Ga daarna op zoek naar 'medium' vragen (d.w.z. niet te grote, te abstracte vragen) ofwel vragen in de 'tussenruimte' om op te richten (prioritering). Daar waar je invloed op hebt en een gezamenlijke vraag betreft.

Kijk naar deze vraagstukken vanuit een ontwerpbril: er gebeurt inhoudelijk veel, maar niet altijd intentioneel of expliciet (waarbij expliciteren ook achteraf, meer reflectief kan plaatsvinden), waardoor deelpraktijken zoekende zijn en studenten niet goed weten wat zij kunnen verwachten en hoe dit bijdraagt aan hun beroepsontwikkeling.

Steviger inzetten op boundary crossing als leerproces, omdat dit de kern van het interprofessioneel samenwerken raakt, en terugpakken op de

ontwerpperspectieven als gewenst zichtbaar gedrag niet plaatsvindt en kijken waar interventiemogelijkheden (c.q. ontwerp oplossingen) zijn. Dit beschouwen als een cyclisch en continue proces

Referenties

- Akkerman, S. F., & Bakker, A. (2011). Boundary crossing and boundary objects. *Review of educational research*, 81(2), 132-169.
- Denyer, D., Tranfield, D., & Van Aken, J. E. (2008). Developing design propositions through research synthesis. *Organization studies*, 29(3), 393-413.
- Bruijning, J., Koopman, M. Van Ewijk, E., & Zitter, I. (2021). *Het ontwikkelen van ontwerp kennis voor strategische keuzes over leeromgevingen heen*. Symposiumbijdrage Onderwijs Research Dagen 2021, Online, 7-9 juli.
- HU GEZOND&WEL (2022). *HU GEZOND&WEL. Interprofessionele aanpak werkt beter*. Opgehaald van <https://www.hu.nl/samenwerken/hu-gezond-en-wel>
- SPRONG-groep PREVENT (2021). *PREVENT-onderzoeksgroep zet in op integrale wijkgerichte preventie*. Opgehaald op 18 april 2023, van <https://www.hu.nl/onderzoek/prevent-onderzoeksgroep-zet-in-op-integrale-wijkgerichte-preventie>
- Van Aken, J., & Andriessen, D. (2011). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek: wetenschap met effect*. Boom Lemma.
- Van Doesum, K., Custers, M., Groenewoudt, G., Huizinga, T., Kornet, A., Timmerman, J., & Zitter, I. (2021). *The role of design-based research in transition from standalone to intertwined learning environments*. Workshop EAPRIL 2021, Online, 24-26 November
- Werkgroep gezamenlijke Kenniscentra HU: Gezond & Duurzaam Leven, Sociale Innovatie, Leren en Innoveren, Digital Business & Media (2022). *Missiegedreven omgevingen. Een conceptueel model van de Kenniscentra van Hogeschool Utrecht*. Opgehaald op 18 april 2023, van <https://www.hu.nl/onderzoek/projecten/missiegedreven-omgevingen-een-conceptueel-model-van-de-hu-kenniscentra>
- Yin, R. K. (2014). *Case study research: design and methods* (5th ed.). Sage publications.

Serie kennisproducten: dit kennisproduct maakt deel uit van een serie kennisproducten dat is gemaakt op basis van het praktijkgerichte, ontwerpgerichte onderzoek bij HU GEZOND&WEL. De kennisproducten zijn terug te vinden via <https://www.hu.nl/samenwerken/hu-gezond-en-wel>